

ANGYAL ÁDÁM: A SIKER KÉPLETE – A TRIVIÁLIS BIZONYÍTÁSA

Közismert, hogy a focit gólrá játszik. De mire játszik a vezetést? Válaszom az, hogy sikerre. A vezetés sikert akar elérni. Ez ébresztette fel kíváncsiságom Barabási Albert-László Magyarországon is kiadott könyvére, A KÉPLET-re (Libri Kiadó, fordította Bujdosó István, 2018). Vajon mit tud a hálózat kutatások elismert mestere a sikerről? A kötet alcíme ugyanis így szól: A siker egyetemes törvényei.

Öt törvényt fogalmaz meg. Az első szerint a teljesítmény vonzza a sikert, de ha nem mérhető, akkor a hálózatok a sikerkovácsok. A második szerint a teljesítmény korlátos, de a siker korlátlan (lehet). A harmadik azt mondja, hogy az alkalmasság \times korábbi siker = jövőbeni siker. A negyedik megállapítja, hogy a csapat sikere a sokféleségben és ennek egyensúlyában rejlik, de a diadal mindig egyvalakié. Végezetül egy biztató megállapítás: ha kitarunk, a siker bármikor beüthet.

Olvasván a szellemes, olvasmányos, tanulságos kötetet, mely megalapozott álláspontot képvisel, néhány kérdésben kétségeim támadtak. Ezzel nem vagyok egyedül. Pléh Csaba akadémikus recenziójában (Siker siker hátán, ÉS, 2018. november 23.) gondot jelez a könyv nyújtotta emberképet illetően. Problémás, hogy a sikerreceptek szerint sorsszerű, hogy egyeseknek minden, másoknak semmi, ami vitatható. Szóvá teszi, hogy a könyv nem említi a kései sikert és a mulandóságot sem. Végezetül a megismerés és az alkotás kettősségére hívja fel a figyelmet. Az alkotás a javaslatokból történő válogatás, ami a siker alapja, de Barabási ezt nem tekinti sikertényezőnek. Ezekhez a kétségekhöz társulnak észrevételeim.

Mindenek előtt a könyvben vázolt sikerképletekről, amelyeket triviálisnak tartok. A kötet vitathatatlan érdeme, hogy ezeket – részben újra fogalmazva - pontosítja és a mi a legfontosabb, bizonyítja is.

Problémás azonban a siker természetének megközelítése. A sikert alapvetően emberi, személyes kategóriaként értelmezi. Erre abból lehet következtetni, hogy valamennyi példája, megállapítása a személyes sikerről szól. Ez leszűkített megközelítés. A vezetéstudományban rendszeresen használjuk a szervezeti, például vállalati siker fogalmát is, ami eltér az egyéni, személyes sikertől. Megemlíthető továbbá a folyamatokhoz kapcsolódó siker is. Ez a nagyon gyakori jelenség a mindennapok szójárásában azt jelenti, hogy valami, amit akartak, sikerült, elérték a célt. Az olimpiai eszmével kapcsolatban például gyakran emlegetik, hogy „nem a győzelem, hanem a részvétel a fontos”. Jelen esetben a fontost lehet sikernek is értelmezni. Ha valaki lefutotta az embert próbáló maratoni távot, akkor azt még akkor is sikernek tekinti, ha korántsem ő volt a legjobb. A személyes sikerre fókuszálni a téma szűkítését jelenti. Ez nem baj, bár a siker egyetemes törvényét emlegetni egy leszűkített értelmezésre vitatható.

A következő kétségem az alkalmazott módszerek nemelyikével kapcsolatos. A tudós szerző néhány módszerrel alapozta bizonyítását, megállapításait. Maga és munkatársai jelentős munkát végeztek elsősorban saját kutatási programok szervezésével. Másoldalról szívesen hivatkozott és támaszkodott más olyan írásokra, kutatásokra, melyek kapcsolódnak témájához, azt igazolják, bizonyítják. Módszertárba tartozik a világháló lehetőségeit kihasználó nagytömegű adatfeldolgozás, adatbányászat és azok célirányos kiértékelése, hasznosítása. A többször is használt megfogalmazás szerint mind ezek lehetőséget teremtettek a siker különféle mozgatóinak, mintázatainak feltérképezésére. Ezekkel a kutatási módszerekkel egyetértek. Nagyszerű a különféle tudományos igényességű lehetőségek és eredmények hasznosítása. Barabási alapvetéseinek egyike az, hogy ha (nagyon) sok adatot gyűjt és értékel, akkor ez lehetőséget kínál a vizsgált jelenség természetéhez, a kapcsolódó magatartás mintázatának felismeréséhez. A gondolat háttérben azt az alapvetést vélem megjelenni, hogy tudományos megismerés és elemzés akkor lehetséges, ha azt számszerűsített adatokkal, matematikai eszközök igénybevételével lehet alátámasztani. E módszer alkalmazása a siker kutatásban azonban kétséges. A siker ugyanis emberi és társadalmi jelenség, amit a szerző úgy fogalmaz meg, miszerint a siker nem rólad (az egyénről), hanem rólunk (a közösségről) szól. Barabási megközelítése a siker értelmezéséből kizár néhány jelentős szubjektív tényezőt, például a boldogságérzést, a büszkeséget, az örömet, az elégedettséget, a bizalmat, az erkölcsösséget stb., amely közvetlenül nem számszerűsíthető, noha jelentős szerepük van a sikerességben.

Kétséges valamennyi jelenség adatokkal, adatszerűségekkel jellemezhetősége. Több tudomány, így a társadalomtudományok is használják az adatokra támaszkodó módszereket, de ezek nem kizárólagosak. Barabási kutatási módszerének és megállapításainak alapja a nagytömegű adatszerűsége, azok kapcsolataira és elemzésére épül. Ezzel mintha nem venné figyelembe, hogy a társadalmi jelenségek, így a siker sem érthető csak adatelemzéssel. A társadalomtudományokban az adatok mellett hatalmas jelentősége van az eseményelemzésnek, jelenségleírásnak, történeti analízisnek stb., melyek nem adatszerűségek. A KÉPLET is több helyen említi, hogy a mintázatokkal, adatokkal alátámasztott megállapítások nem minden esetre érvényesek. Ezek fényében a könyv alcímében használt „egyetemes törvény” megfogalmazás inkább marketing hatáskeltés, mint valóságos tulajdonságnak tetszik.

A sikert a szerző elismerésként határozza meg. Ez egybevág azzal a koncepcióval, ami szerint a siker az érintett és környezete viszonya. Ezt úgy fejezi ki, hogy a siker nem rólad, hanem rólunk szól. A siker nála érzé-

kelés (percepció) és ehhez kapcsolható recepció, reflexió, reputáció és reakció (csak véletlen a sok r betűs szó). Tiszteletben tartva ezt a véleményt érdemes utalni arra, hogy a sikernek van olyan szegmense, ami csak magát az érintettet illeti. Ez a már említett belső siker, például a boldogság, a személyes elégedettség. Különösen izgalmasak Barabásinál azok a megközelítések, amelyekben a siker egyik – gyakran legfontosabb – mércéje a pénz, a pénzben megjelenő érték. Ez minden bizonnyal valóban fontos sikerjelzőszám, de távolról sem kizárólagos. Barabási szívesen méri és értelmezi a sikert pénzben. Én azonban a pénzt nem tartom meghatározó sikermércének (bár az emberek jelentős része annak tekinti). A reputációs, azaz elismertséget értékelő elemzések például számtalan olyan tényezőt használnak, amelyek legfeljebb közvetve jelentenek pénzben mért elismerést. A hírnév, az ismertség természetes pénzre váltható, de nem ez a lényeg. Barabási nálam üzletiesebben gondolkodik. A sikeresség úgy vélem érték, ami kétség kívül pénzre is váltható, de nem ez a kizárólagos jellemzője. Az erkölcsösség, a bizalom például fontos érték, de nem szokták pénzben kifejezni, noha lehetnek pénzügyi összefüggései, sőt hozamai is.

A könyv fontos tézise, hogy a siker nem teljesítmény, hanem a teljesítmény látszata, vagyis hogyan látják a teljesítményt. Erre vonatkozik az a megállapítás, miszerint a siker nem rólad, hanem rólunk, vagyis mások érzékeléséről szól. Ez valóban egy jellemző mozzanat a sikerelemzésben. Erre is azt lehet mondani, hogy a teljesítmény látszata, általában a látszat fontos dolog. Emlékeztetnem kell arra a mondásra, hogy nemcsak tisztességesnek kell lenni, de annak is kell látszani. Ebben a látszat fontossága azonban egyenrangú magával a tisztességgel. Barabási adós marad a definíciójában azzal, hogy a kiemelkedő teljesítményt magát sikernek lehet-e tartani akkor, ha ennek kevés a látszata, visszhangja, elismertsége. Ismertek olyan zsenik, akik életükben nagyon kevés elismerésben részesültek, legfeljebb az utókor tette ezt meg (pl. Csontvári Kosztka Tivadar). Maga A KÉPLET is említ olyan zseniket, akiket nem ért el az elismerés, eredményeiket alig használták, őket a könyv szerint elkerülte a siker. De ki tudja, hány meg nem értett zsenire, szupersztárra irányul majd reflektor? Ez egyébként Pléh Csaba említett értékelésében is felmerülő probléma.

Érdekes vélekedés az, hogy a teljesítmény korlátos, de a siker korlátlan. A teljesítmény nemcsak korlátos, de egy nagyobb közösségen belül vélhetően normál eloszlású. Barabási ebben más véleményen van. Kimutatja, hogy egy kisebb alkotó közösségben van egy személy, aki a munka zömét végzi és (esetleg ugyan ez) továbbá egy vezető. Ezek szerint a kis csoportban a teljesítmény nem normál eloszlású, hanem diszkrecionális. Gyakran emlegetem azt a tapasztalatomat, hogy egy tíz vagy húsz fős szervezet, csapat általában „eltart” egy lustát vagy egy hülyét. (Ennek okait itt nem firtatom.) Szóval a kisebb csoportokon belül az elsődleges teljesítmények valóban nem egyenletesen és még csak nem is valamiféle normál eloszlás szerint alakulnak. Ha azonban nem a közvetlen és a megfigyelők által értékelt teljesítményt, hanem más mutatókat, például az érvényesülést - Barabási szerint a sikert – tekintjük

mércének, akkor más a helyzet. Könnyen lehet, elég mindennapi jelenség, hogy a csoport egyik teljesítményeket tekintve „lusta” tagja más módon járul hozzá a sikerhez. Például neki vannak a legjobb kapcsolatai, ő a tulajdonos rokona vagy ragyogó személyiségével magára vonja a figyelmet. (A legjobb autó bemutatásához is sikerrel alkalmaznak hosszúlábú, lenge ruházatú csinos hölgyeket.)

A közvetlen teljesítményt, például egy tudományos írást, egy új termék vagy egy művészeti alkotás létrehozását, ha csoportmunkaként értelmezzük, akkor a szorosan vett alkotók mellett más résztvevők munkája is segíti. Ha mindezt hasonlóképp teljesítménynek tekintjük, mint magát a szorosan vett alkotást, akkor már közelebb járhatunk a teljesítmények normál eloszlásához. Ezt a problémát fogalmazza meg például az a közismert szellemeskedés, miszerint minden nagy ember mögött ott áll valaki (többnyire egy asszony). Ha ez igaz, akkor a nagy ember (szupersztár) teljesítménye önmagában nem is lenne értékelhető, noha a külvilág ezt teszi.

Ami a siker korlátlan jellegét illeti, felhasználva mindazt az érvelést, amit Barabási bemutat, szívesebben mondanám, hogy természetét tekintve exponenciális, hatványozottan növekvő. A KÉPLET is elfogadja, sőt erősíti, hogy a siker sikert szül, aki egyszer hozzájutott az elismeréshez, érvényesüléshez, annak nagyobb esélye van a következőt megszerezni. Az exponenciális sikeresély nem matematikai, hanem a dolog természetéből következő jelenség.

A KÉPLET törvényeivel egyetértek. Sok tekintetben megerősíti a coachok, életvezetési tanácsadók, pszichológusok ajánlásait, ezért is tekintem azokat triviálisnak. Például az az adathalmaz, ami bizonyítja, hogy nem mindig, mikor és hányadiknak indul valaki egy versenyen bizonyítás nélkül, tapasztalatokra támaszkodva is gyakran használt jótanács. A probléma legfeljebb az, hogy az általános tanácsot személyre kell szabni. Ha valakit egy verseny vagy vizsga folyamata annyira stresszel, hogy a végén szinte lebénul, akkor nem jó ötlet azt javasolni, hogy induljon utolsónak. Ellentmondásos tehát, hogy a tapasztalt és megfogalmazott sikerképletek egy-egy konkrét esetben mennyire hasznosíthatók. A siker elérésének tudománya bár közel áll a társadalomtudományokhoz, de némely tekintetben hasonlatos az orvosláshoz. Ismertek az általános gyógymódok, a terápiák. Azt azonban, hogy egy adott beteg miként kezelhető, csak személyes vizsgálat alapján lehet eldönteni. Még így is előfordulhat, hogy a szokásos gyógymódok és protokollok nem vezetnek eredményre. Ami a gyógyításban a véletlen, az a sikerességben a szerencse.

Újszerű és hasznos fogalom az alkalmasság. Ez alatt azt az eo ipso minőséget lehet érteni, amely attól függetlenül létezik, hogy mások vagy korábban miként vélekednek. Tagadhatatlan, hogy az alkalmasság jelentősen növeli a siker esélyét. Ezt csak fokozza, ha az alkalmas személynek, műnek már korábban is voltak sikerei. Az azonban kétséges, hogy ezek együtt mennyire garantálják a további sikert. Ismertek például egykönnyes szerzők, egyfilmes alkotók, akik hatalmas elismerést arattak, de ezt többé nem tudták megismételni. Ha nem csak a sze-

mélyes, hanem a szervezeti siker lenne a vizsgálódások tárgya, akkor meg lehetne említeni a sokáig sikeresnek tartott Lehman Brothers globális pénzügyi cég iránti bizalom zuhanását, ami a világgazdasági válság nyitánya volt. Ez a cég egészen az összeomlás napjáig a legjobb alkalmassági mutatókkal rendelkezett. A társadalom és a siker szeszélyes.

Visszatérek a könyv alcímére, vagyis az egyetemes törvényre. Ez a tudományelméleti fogalom többek között azt is jelenti, hogy a törvény – és ez kísérletekkel, mérésekkel igazolható – minden esetre érvényes, igaz. A KÉPLET azonban maga is bemutat olyan helyzeteket, amikor a megállapításokkal szemben álló tapasztalatok vannak. Ebből következően törvény helyett törvényszerűség, de még inkább a „nagy valószínűség” lehetne a siker képLETEinek jelzője. A társadalmi érvényesülés, a személyes elismertség feltételei, elérési módja A KÉPLETben leírt módon nem jelentenek garanciát, vagyis feltétel nélküli

érvényesülést minden esetre. Bárha közel állnak ahhoz, hogy egy tudós életútja, jellemzői alapján megjósoljuk, kap-e Nobel-díjat, de a valóságban ennek csak az esélyét tudhatjuk (és azt sem teljes bizonyossággal).

A kötetben megfogalmazott sikerképleteket hasznosnak és helyesnek találom. Igazolnak egy sor létező, de eddig csak tapasztalati úton és megérzésekkel bizonyított nyert feltételezést. Mint minden társadalmi jelenségre vonatkozó tudományos megállapításra, úgy ezekre is igaz: lehet bár általános, de esetenként ettől eltérő jelenségek érvényesülnek. Hasonlítható ez a történelem tanulságaihoz: a mindennapokat nem a történelmi ismeretek vezérlik (sőt azokkal gyakran szembe szegülünk).

Pléh Csaba értékelését azzal zárja, hogy szereti Amerikát és szereti Barabásit, de nem A KÉPLETben láthatót. Én a fentebb részletezett problémákkal együtt is kedvelem Barabási könyvét, ajánlom a siker iránt érdeklődőknek.

E SZÁMUNK SZERZŐI

Füzes Péter, PhD-hallgató, Budapesti Corvinus Egyetem; **Dr. Csótó Mihály**, szociológus-agrármérnök, szakértő, Nemzeti Közszolgálati Egyetem; **Dr. Z. Karvalics László**, habilitált egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem; **Kovács László**, PhD-hallgató, Budapesti Corvinus Egyetem; **Lénárd Edit**, termelésstervező, Knorr-Bremse Kft.; **Dr. Losonci Dávid**, egyetemi docens, Budapesti Corvinus Egyetem; **Dr. Juhász Péter**, egyetemi docens, Budapesti Corvinus Egyetem; **Dr. Szabó Ágnes**, egyetemi adjunktus, Budapesti Corvinus Egyetem; **Dr. Bogdány Eszter**, egyetemi adjunktus, Pannon Egyetem; **Szépfalvi Anita**, MBA-hallgató, Pannon Egyetem; **Dr. Balogh Ágnes**, egyetemi docens, Pannon Egyetem; **Dr. Angyal Ádám**, egyetemi tanár, Budapesti Corvinus Egyetem;

CONTENTS

FÜZES, PÉTER

Disruptive innovation and cloud computing 2.

CSÓTÓ, MIHÁLY

To measure is to know? About the European measures of e-Government 14.

Z. KARVALICS, LÁSZLÓ

Realistic vision of future – necessity, functions and key features of a new document type of city governance 32.

KOVÁCS, LÁSZLÓ – LÉNÁRD, EDIT – LOSONCI, DÁVID

The impact of leadership behaviour on the performance improvements in the manufacturing sector – the mediating effect of lean production techniques 41.

JUHÁSZ, PÉTER – SZABÓ, ÁGNES

Assessment of value-creation of the workplace health-promotion programmes 59.

BOGDÁNY, ESZTER – SZÉPFALVI, ANITA – BALOGH, ÁGNES

How to continue family businesses? - Succession characteristics and difficulties of family businesses 72.